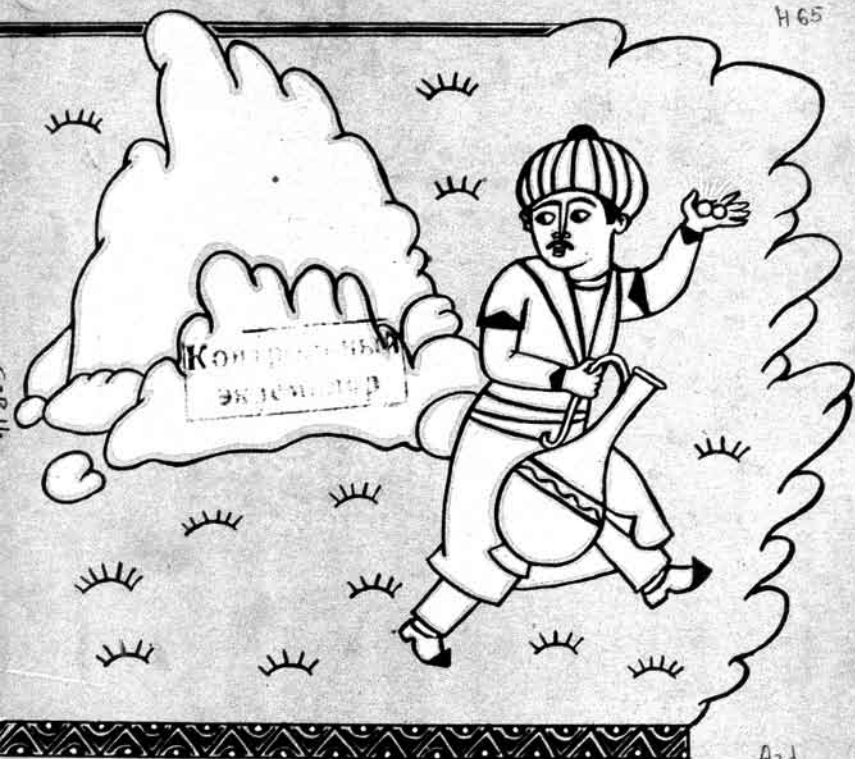

1976
565

АРХИВ

Низами Ганжави

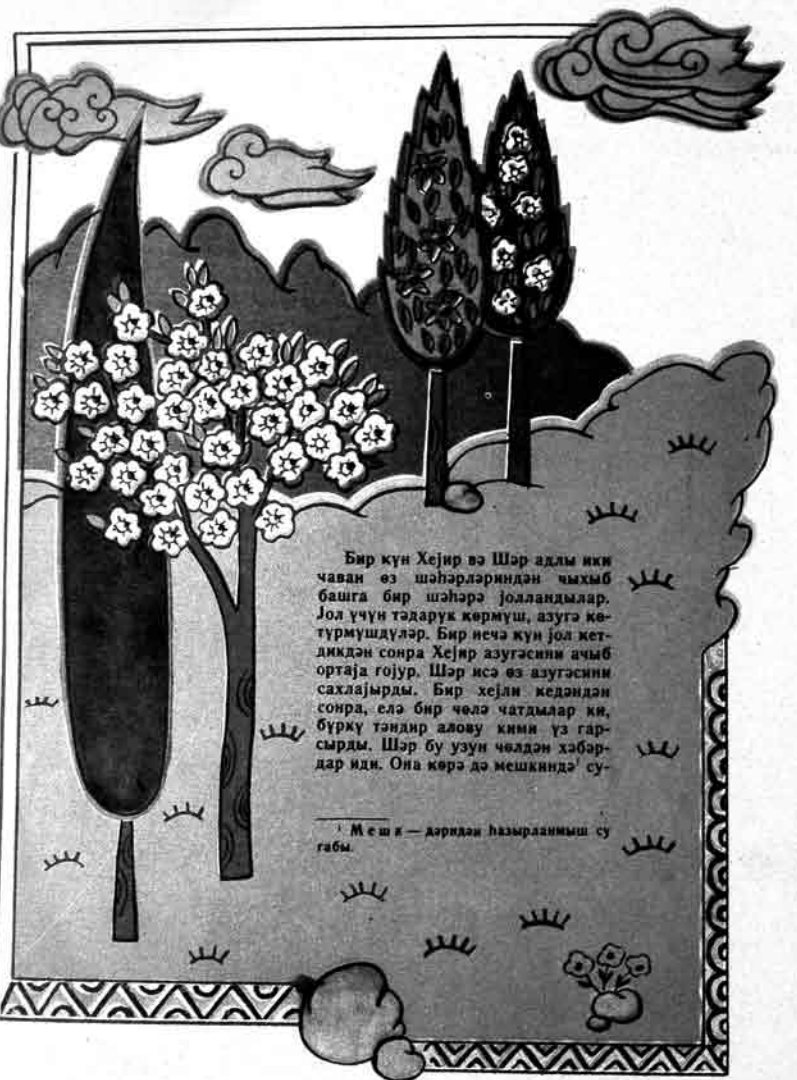
у
Н 65

А31

Хелур во шар

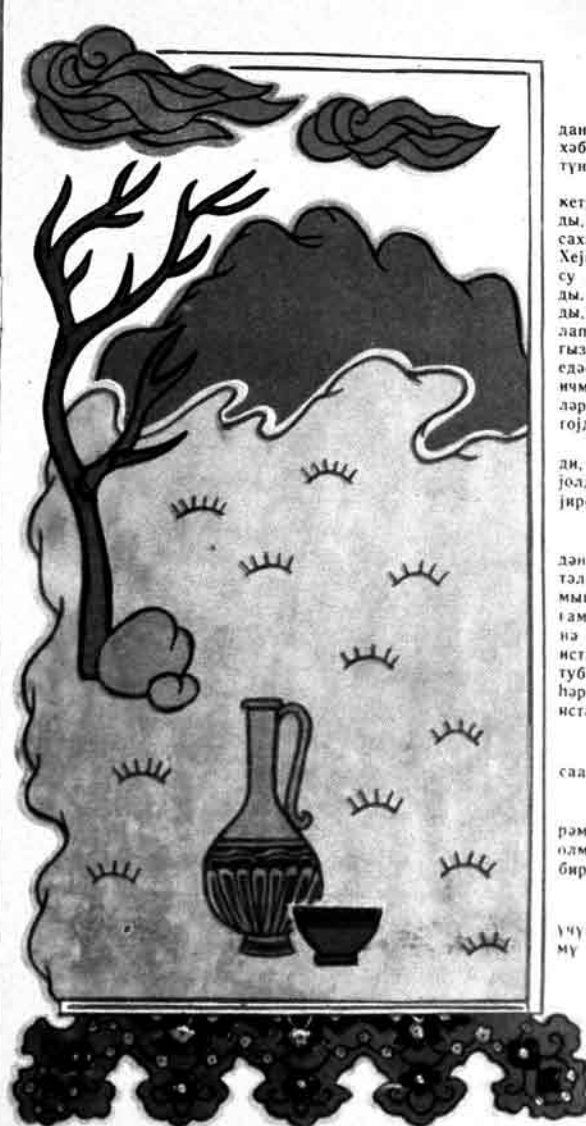
М. Ф. Ахундов adına
Azərbaycan Respublikası
KİTABXANASI

Бир кун Хејир вэ Шэр адлы ики чапан өз шәһәрләриндән чыхыб башга бир шәһәре јолландылар. Јол үчүн тәдарук көрмүш, азуға көтүрмүшдүләр. Бир нечә кун јол хетдикдән сонра Хејир азуғасини ачыб ортаја гојур. Шэр исә өз азуғасини сахлајырды. Бир хејли кедәндән сонра, сә бир чөлә чатдылар ки, бүркү тәндир алову кини үз гарсырды. Шэр бу узун чөлдән хәбәрдар иди. Она көрә дө мешкинде¹ су-

¹ Мешк — дәрјядән һазырланмыш су габы.

дан сахламышды. Хејир исе бундан хабарсызди. Куман едирди ки, бутун јол боју су олачаг.

Оналар сусуз чөлдө једди күн јол кетдилар. Хејрин сују гуртармышды, Сусузулган јанырды. Шәр исе сахладыгы судан халватча ичирди. Хејир сусуз олса да, она јалварыб су истаја билмәди: баха-баха галды. Ахырда сусузулган чијари јанды. Бир аздан сонра бу сусуз јолчу лап дилдән дүшдү. Јанында од кими гызаран ләли вар иди. Анчаг нә едәсан, белә јердә ләли су әвәзинә ичмәк олмәз ки! Јазыг Хејир ләләри чыхарыб Шәрин габагына гојду:

— Сусузулган јандым, — деди, — элач елә. Бир ичим су вер: ја јолдашлыг намина, ја да нечәјә дејирсән, сат.

Шәр адына мүнәсиб данышды: — Ман дашүрәкли адамәм, мән-дән марһамәт умма. Мән чохлаарына тәлә гурмушәм, чох дилләр алдатмышәм, сәнин кәләјинәмәи ујача-гам? Сан бу дар күндә ләләри мәнә вериб сусузулгану сөндүрмәк истајирсән. Шәһәрә гајыданла тутуб кери алачагсан. Мән белә көһәрә су вермәрәм. Елә бир көһәр истајирәм ки, кери ала билмәјәсан.

Хејир сорушду: — Инасы көһәрдиң о? Де, бу саат верим!

Шәр деди:

— Ман сәнин көзләрини истајирәм. Онлары кери алмаг мүмкүн олмәз. Көзләрини вер, су ич! Јохса бир дамчы да вермәрәм!

Хејир деди:

— Инасың олма, бир ичим су үчүн көзләрини истајирсән? Көзүм чыхарматла элина нә кәләчәк?

Тамаһын күч кәтирһе, баһа сат,
 ғызыл-күмүш истә, лә'ли дә ал,
 башга нәјим вар һамысыны ал, мәнә
 су вер! Дилимдән кағыз верәрәм,
 анд ичәрәм ки, дүнјада нә мал-дөв-
 ләтим варса һамысы сәнин олсун!
 Анчаг көзүмә дәјмә. Бир ичим су
 үчүн раһмһизлик еләмә!

Шәр дедијиндән дөнмәди:

— Бу сөзләр әбәсдир! Сусузлуг-
 дан сән бу саат бүтүн вар-јохдан әл
 чәкирсән. Анчаг дардан гуртаранда
 һамысыны даначатсан. Мән көвһәр-
 зад истәмирам. Верирсән көзләрини
 вер, вермирсән судан тамаһыны
 чәк!

Хејир Шәрин инадына мат галды. Әлачсызлыгындан ағлады. Көрдү ки, сусузлуг ону һалак едәчәкдир. Чарәсиз галыб разы олду!

— Бујур, — деди, — бычаг кәтир, көзүмү чыхар, мәнә су вер ичим!

Хејир едә куман едирди ки, тәклифинә разы олса, Шәр рәһмә кәләр. Шәрә онун һалына јанмады. Бычагла јолдашынын көзләрини чыхартды; аичаг су вермәди. Шејләрини дә ығышдырыб гачды. Кор олмуш ва сојулмуш Хејир пешман ва әлачсыз, ганына булашымыш һалда торпаглар үзәриндә галды.

Мал-гара, гојун-гузу саһиби олан чох варлы бир күрд вар иди. Гоһум-ағрабасындан да једди-сәккиз касыб аиләни өзү илә көтүрмүшдү. Онлары доландырырды. Варлы күрд көчәри һәјәт сүрүрдү. Отлуг, чәмәнлик јерләрдә мәнзил салыб сүрүнү бир јердә отарыр, сонра башга јерә көчүрдү. Күрдүн, гара көзлү, һинду халлы көзәл бир ызы вар иди. Мин чүр наз-не'мәт ва әркөјүнлүклә бөјүмүш, саря бојлу бир көзәл иди.

Гыз булаг сују арзулады. Јолдан бир аз кәнарда сојуг булаг варды. Булагын сују дәриндә дејил, үздә иди. Гыз кузәсини долдуруб евләринә тәрәф јолланды. Јолда узагдан бир нәлә ешитди. Ајаг сахлајыб гулаг асды. Кимсә инилдәјирди. Гыз сәс кәлән тәрәфә кетди, ганына булашымыш бир чаван көрдү. Јазыг-јазыг инилдәјиб «су» дејирди. Гызын үрәји јанды. Чавана јахынлашыб сорушду:

— Еј чаван, сән кимсән? Нәдән бу һала дүшмүсән?

Хејир деди:

— Еј сәс саһиби, мәләкми, пәримсән? Мән бәдбәхтәм, башымын маңарасы узундур. Сусузлугдан өлүрәм, мәнә бир ичим су!

Гыз Хејрә су верди. Јазыг дојунча ичди. Үрәјинә гүввәт, дизинә тагәт кәлди, дирчәлиб отурду. Гыз буну көрүб севинди. Онун чыхарылмыш көзләринә бахды. Көз чыхмышдыса да, ағ-гарасы саламат иди. Одур ки, онлары өз јерләринә гојуб бағлады. Чаванын голундан тутуб ајага галдырды. Әлиндән тутуб дүшәркәләринә апарды. Ону гуллуғчулардан биринә тапшырды:

— Еһтијатлы ол, инчитмә! Јаваш-јаваш бизим гапыја апар!

Гыз өзү исә тез анасынын јанына гачды, көрдүјүнү она сөјләди.

Анасы деди:

— Нә үчүн кәтирмәдин? Кәтирәјдин, јазыга бир чарә едәјдик.

Гыз деги:

— Ана, катирмишәм, жахыла-
шанда гуллагучуа тапшырдым, бу
саат кәлиб чыгар...

Гуллагучу чаваны катирди. Јер
дүзәлдиб ону раһатладылар. Соңра
суфраја хәрәк кәтирдиләр. Хәстә
бир аз јели, башыны јенә јасыға
гојуб зарыды.

Ахшам гызын атасы чөлдән га-
јытды. Шам еләмак һәвәси илә ева
кирәлдә, јатағда һушсуз узанмыш
хәстәни көрүб сорушду:

— Бу кимдир? Нардан кәлимиш-
дир?

Ону јолдан тапылдығыны вә
көзүнүн чыгарылдығыны дедиләр.
Күрд хәстәни көрүб деги:

— О һүндүр ағачдан бир нечә
јарпағ јырмағ вә дәјүб сујуну хәстә-
ни көзүнә төкмәк лазымдыр. О,
һаранын һарарәтини алар, хәстәни
көзүнү сағалдар.

Күрд соңра ағачын јерини көс-
кәриб деги:

— Булағын јанында, әтирли бир
ағачдыр. Көкә јахын јериндән, ара-
ды икн балача будағ чыкмышдыр.
Будағлардан бириһин јарпағы, һу-
рһи пәлтары кими јумшағдыр, сөнән
көзә нур җәрир. О бири будағын
јарпағы абы-қојат кимидир. Баш аҗ-
рысыһин әртәһиндыр.

Гыз атасыһын сөзләрини еши-
диб севиңди.

— Ата чан, јазығдыр, буна алач
ешәк!

Күрд гызыһын хәһиһини јерә
сәләмәди.

Кәдиб һәмһин јарпағдан кәтирди.
Гыз јарпағы дәјүб сујуну сыхды.
Күрд дәрманы хәстәни көзүнә төк-
ду. Хәстә бир саат јатағында оту-
руб дәрманын тәһирини көзләди.
Јенә башыны гојуб јатды.

Беш күн хэстэний көзүнэ дарман гојуб бағладылар. Сонунчу күн жараны ачдылар. Көзү тамам-камад сағалып анаданкәлмә олмушду.

Сәрвбојлу чаванын көзләринин ачылмасы күрд гызыны һамыдан чох севиндирди. Гызын она мәһәбәти күнү-күндән артырды. Гызын севкиси Хейрин дә үрәјиндә јер сләмишди.

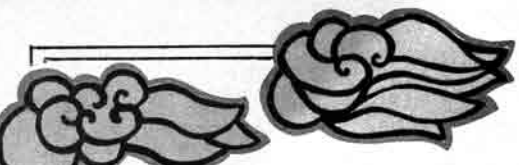
Хейр һәр сәһәр тездән галхыб күрд илә ишә кедәрди. Дәвә отарар, гојуну чанавардан горујар, гојун-гузүја гаровул чәкарди.

Көчәри күрд Хейрин фәрасәти-ни, ишә чан јандырдығыны көрүб ону әзизләди. Е'тибар едиб бүтүн вар-јохуну она тапшырды. Хейр евә, аиләјә тамам мәһрәм оландан сонра сиррини ачмаға башлады.

Онун башына кәлән мәчәрәны, көзүнүн ким тәрәфиндән, нә үчүн чыхарылдығыны сорушдулар. Хейр Шәрин ишләрини бир-бир ачыб деди. Онунла јолдаш олдуғуну, су-сузлуга дүшдүјүнү, бир ичим суја лә'л вердијини данышды. Шәрин вә-фасыз олдуғуну, сују көз баһасына сатдығыны вә иһәјәт көзүнү чыхартдығыны, су вермәјиб гачдығыны башдан-ајаға сөјләди.

Хейри јехшы таныјандан сонра күрд вә аиләси даһа да мейрибан олды. Она доғма адам кими бахды. Хейрә күрд гызы өзү гуллуғ едирди. Онун ешги илә јашајыр, бир күн ону көрмәјәндә үрәји партлајырды. Хейр дә она көнлүнү вермишди. Чаныны белә ондан әсиркәмәзди. Гызын атасына сәдагәтлә гуллуғ едирди. Билирди ки, ону сағалдан, јенидән һәјата, ишығлы дүнјаға гәј-таран гыз олмушдур. Ләкин Хейр күман едирди ки, слә варлы кишини гызы мәним кими јохсулун биринә көнүл вермәз!

Буна көрә дә Хејир истәјирди ки, бу ездән узаглашсын, башга бир јерә сәфәр еләсин; бәлкә беләликкә күрд гызынын мәһәббәтини унуда!

Бир күн күрдүн һүзуруна кәлиб деди:

— Еј ғарибин голундан тутан, сән мәним көзүмә сағалт-дын! Бүтүн һәјәтым боју сәнә борчлујам. Бојнумда бөјүк һаг-гын вар. Даһа бәсдир, утанырам. Сизә артыг зәһмәт вермәк истәмирам. Сиздән ајрылмаг мәним үчүн чәтин олса да, нә едим?! Узун замандыр вәтәндән чыхмышам. Елимдән, күнүм-дән хәбарсизәм. Истәјирам сәһәр тездән вәтәнимә јола дүшәм. Догруду, ајрылырам, анчаг өмрүм боју сизи унутмајачағам! Сизин мәһәббәтинизи үрәјимдән чыхармајачағам. Сиздән дә сон хаһишим будур ки, мәни унутмајасыңыз!

Хејир бу сөзләри дејәндә, күрдүн үрәји јумшалды. Гыз ата-сына бахыб һөнкүртү илә ағлады. Күрд аиләсинә бөјүк кәдәр үз вермиш кими, һамы көврәлди.

Башларыны ашағы салыб јерләриндә дондулар. Неч ким ланышмырды. Хејирхәһ күрд Хејри тәкликкә јанына чагырыб деди:

— Еј гочаг вә меһрибан чаван! Сән бу јери өзүнә вәтән, бизи дә өзүнә ел-күн бил! Өз шәһәринә кетсән, башга бир јол-дашындан даһа бир зәрбә дә јејәчәксән. Кәл, бурада гал. Јах-шы-јаман, аз-чоһ нәјим варса, һамысы сәнин әлиндә, ихтија-рында галсын. Мәним гызымдан әзиз неч кәсим јохдур. Көзәл, меһрибан, зәһмәт севән гыздыр. Урәјинә јатса, гызымызы сәнә верәрәм. Сәни чанымыздан әзиз сахларыг. Мән дә сизин меһ-рибан һәјәтынызы көрүб севинәр, сәјәниздә галан өмрүмү баша вурарам.

Хејир күрддән бу аталыг нәсиһәтини ешидәндән сонра она тәшәккүр еләди, шад хәбәрдән севинди вә кечәни архајын јатды.

Күрд сәһәр тездән јухудан ојанды. Тој тәдарүккүнү көрдү. Бүтүн өмрүнүн севинчи олан гызыны Хејрә әрә верди.

Ахырда, о јердән көчүб башга бир јерә кетмәли олдулар; Хејир, көзүнә шәфа верән сәндәл ағачы-нын һәр ики будагындан чохлау јар-паг ығыб бир чувала долдурду. Бу-даглардан биринин јарпагы баш агрысынын, о биринин јарпагы икә көз агрысынын дарманы иди.

Хејир бу јарпагларын һикмәти-ни неч кәсә данышмады.

Күрд аиләсинин көчү кәлиб шәһәрә чатды. Һәмин шәһәрдә ша-һын гызы баш агрысына тутулмуш-ду. Гызын дәрдинә әләч тапылма-дыгыннан һамы мәјјус олмушду. Нә гәдәр адлы-санлы һәким ча-гырылмышды, амма неч бири гыза бир әләч едә биләмәмишди.

Падшаһ ғабагчадан шәрт кәс-мишди ки, ким гызымы сағалтса гызы она вериб өзүмә күрәкән едә-чәјәм. Гызымын үзүнү көрүб, му-аличәсини бачармајанларын икә бој-уну вурдурачағам...

Шаһын вәддин ешидәнләр гы-зын ешгилә шаһын јанына кәлирди-ләр. Хәстәнин муаличәсиндә ачыз галанлар башларындан кечирди-ләр.

Хејир шәһәр аһлиндән бу хәбәрн
ешитди. Билди ки, о хәстәнин эла-
чы сәндәл ағачынын јарпагыдыр
Шаһа хәбәр көндәрди ки, шаһын
ғызыны мән сағалдарам. Лакин Хе-
јир шаһын шәртләринә разы олма-
йыб өзү шәрт гојду:

— Неч бир шејдә тәмәннам јох-
дур. Шаһдан неч нә истәмирәм. Ан-
чаг шаһ шадлыг күнүндә мәнн
унутмасын!

Шаһ Хејрин сөзүндән хәбәр ту-
туб ону һүзуруна кәтиртди. Хејир
баш әјиб шаһын отағына кирди.
Шаһ сорушду:

— Еј уғурлу чаван, адын нәдир?

— Шаһ сағ олсун, мәним адым
Хејирдир.

— Ады кими иш көрән чаван,
мүәлличини дә ахыры Хејир олсун!

Шаһ Хејри адамларындан би-
ринә тапшырыб ғызын јанына көн-
дәрди.

Хејир күнәш кими көзәл бир
ғыз көрдү. Хәстәлик ғызын сәрв бо-
јуну әјиш, бәнизини солдур-
мушду.

Хејир чибиндә сәндәл ағачы-
нын јарпағындан сахламышды. Јар-
пағы суја салыб шәрбәт һазырлады.
Сәрин вә ширин шәрбәти хәстә чох
иштаһа илә ичди. Шаһзәдә шәрбәти
ичән кими јуху ону апарды.

Ғыз үч күндән сонра ајылды.
Једи, ичди, ајаға ғаалхды. Ғызынын
сағалмасы падшаһы һәдсиз севин-
дирди. Падшаһ Хејрә чохлу хәләт
верди. Вәсијјәт етди ки, о өләндән
сонра Хејри өлкәјә падшаһ сечсин-
ләр.

Чох чәкмәди өлкәнин падшаһы
өлдү. Шаһлыг Хејрә чатды.

Бир күн Хејир баға кедирди.
Јолда көһнә јолдашыны — Шәри
көрдү. Онун бәд әмәлләри, мәрди-
мазарлығы јадына дүшдү. Јанында-
кыллара тапшырды ки, бош вахтында
бу адамы мәним јаныма кәтирин.

Хејир бағда мәчлис гурмушду.
Күрд дә әли ғылынчыларын дәстә-
синдә шаһын ғабағында дајанмыш-
ды. Шәри кәтирдиләр. О, Хејри та-
нымады. Шадлыгла ирәли чыхыб
торпағы өлдү, шаһын һүзурунда да-
јанды.

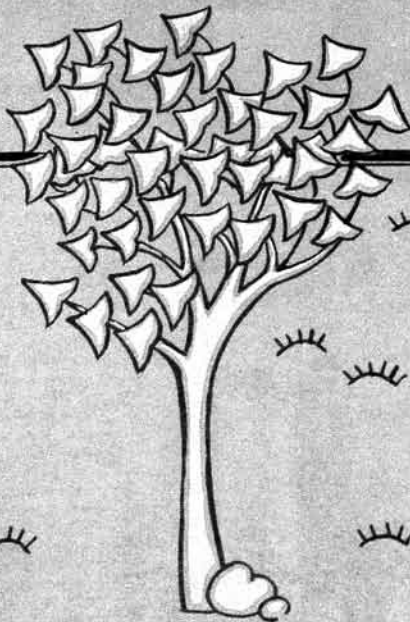
Хејир ону көрүб деди:
— Еј башы бөдөнүнө агырлым
еләјән киши, адыны де!
Шәр деди:
— Мәнә сәјјаһ Мүбашир дејәр-
ләр. Әлимдән һәр иш кәләр.
Хејир деди:
— Дүзүнү де, јаландан әл чәк!
Утан, бир һајан олсун!
— Адым беләдир ки, вар! Истә-
јирсән өдүр, истәјирсән бурах!

Хејир даһа да гәзәбләнди:
— Алча! Санни ганын һалад-
дыр! Адын Шәр олдуғу кими өзүн
да башдан-ајаға шәрсән! Өзүн
адындан да писсән. Сән һәммин
адамсан ки, бир ичим судан өтрү
сусуза мин әзә, вердин, онун көзү-
нү төкдүн. Ахырда да она су верма-
дин, вар-јохуну әлиндән алдын.
Көһәрини дә, көһәрини дә апар-
дын, чијәрини јандырдын. Бил вә
таны, һәммин адам мәнәм! Сән ин-
санларын бәдхәһисән, һәмјә фә-
ләкәт арзулајырсан. Хасијәтинә
көрә дә сәнинлә рафтар етмәк ла-
зымдыр. Чаныны мәнним әлимдән
гуртара билмәјәчәксән!
Шәр бу сөзләри ешитчәк Хеј-
рин үзүнә диггәтлә бахыб ону таны-
ды. Хејрин ајағына дүшүб јалвар-
маға башлады:
— Амандыр, мәнн бағышла! Нә
бәд әмәлим варса, өзүмә еләмишәм.
Әзәлдән мәнним бәхтим белә имиш!
Мәнним адым Шәр, ишим дә адым
кими шәр олмушдур. Сән исә адын
кими хејирлисән. Адына-шанына
көрә мәннимлә рафтар ет. Мән пи-
сәм, сән јашхысан. Мән пислик ет-
мишәм, сән јашхызыг ет, кунәһым-
дан кеч. Пислик сәнин адына ја-
рашмаз.
Хејир бу сөзү ешидиб Шәри бу-
рахды. Шәр өлүмдән гуртулдуғуну
көрүб шадлығындан илдирым кими
кетди.
Күрд исә ондан әл чәкмади. Да-
лынча јүзүрүб гылынч илә онун бој-
унуну курду: — Хејир хејирхәһыр-
са, сән Шәрсән. Шәр дә шәр ишә
раст кәлмәлидир!
Күрд Шәрин чибәларини, үст-ба-
шыны ахтарды. Көһәринин алтын-
дан ики көһәр талды, кәтириб он-
лары Хејрә верди.
Хејир көһәри өпүб күрдә ба-
ғышлады. Көһәри көһәр илә шад
еләди, әли илә көзләрини көстәриб
деди:
— Мән сәнин сәјянда бу көһәр-
ләре чатмышам. Бу көһәрләри
сәнә верирам, чүнки сән мәнним көз-
ләримә ишыг вермисән.

$$\begin{array}{r} 1976 \\ \hline 565 \end{array}$$

26 гэл

Рассамы
Назим Маммадов

ХЭНЭГДЭР ҮЧҮН ИШЛЭЖЭНН МҮР ЧЭДЭЛ

Изами Гюнджери

ДОБРО И ЗЛО

(На дзёрбоджанскай КМКА)

Редактору Г. Чкалову
Ведущему редактору В. Сорокину-Лаврову
Техническому редактору Л. Мухоморову
Корректору А. Рустамову

70902(172)
M 643(121-75) 93-76 C "КАМЕНЬ"

Лыгылмаа ырыланын 12/ХІ-1975-чи ыл "Алаа ыналданын 4/ІІ-1976-чы ыл Катты форматы 60Х90%
Офсет кагазы. Физика ч/н 2,5. Шортн к/н 2,5. З'чот илор. в. 4,5. Сифарш № 1208. Тиражи 24.000
Габитаа 26 см.

Азәрбајҹан ССР Назарлар Советинин Дәвләт Нәшријат, Полиграфія və Кітаб Төһрәти Ишләри Комитәси

«Қазақ» ишприцаты. Баки, Ізгү Бақыет күчөсү, 4.
30 Баки комиссары адиме мотбел Баки Әли Байрамов күчөсү, 1.

805